

Koncepce romské integrace na období 2010 – 2013 se v úvodní části zaměřuje na Romy z hlediska národnostní menšiny a soustředí se na naplnění jejich kulturních potřeb. Prostřednictvím navrhovaných opatření usiluje o uchování kulturního dědictví Romů, zajištění důstojné pozice romské kultury a její včlenění do většinové kultury české společnosti. Tohoto cíle chce dosáhnout prostřednictvím těchto opatření:

- Rozvoj romské kultury a jazyka
- Podpora kulturních aktivit Romů a prezentace romské kultury a dějin v mainstreamových kulturních institucích (důležitá role krajů a místní samosprávy při jednání s nimi, možnost zapůjčení sbírkového fondu z Muzea romské kultury).
- Dostupnost výuky romského jazyka (volitelná aktivita pro zájemce, tvorba metodických a výukových materiálů pro výuku romštiny, vzdělávání pedagogů v práci s jinojazyčnými dětmi, tj. i s dětmi s romským etnolektem češtiny).
- Výzkum a rozvoj teorie o romské kultuře.
- Uchování trvalé vzpomínky na oběti romského holocaustu (výuka na školách, podpora veřejných akcí k uctění památky, úprava pietních míst v souladu s usnesením č.589/2009).

Konkrétní znění této části koncepce

4. PODPORA ROMSKÉ KULTURY¹ A JAZYKA

Vláda ČR si klade za cíl podporovat vědecké a kulturní aktivity směřující k uchování kulturního dědictví Romů a vnímá rozvoj a ochranu romské národnostní identity jako přirozené právo romské národnostní menšiny.

Podmínkou integrace Romů by neměla být ztráta jejich romské identity, snižování postavení romské kultury a jazyková asimilace².

Přístup vlády v první řadě vychází z přesvědčení, že s upevněním kulturní identity Romů poroste i jejich zájem o spravování vlastních záležitostí a o aktivní prosazování vlastních zájmů ve společnosti i odpovědnost za ně.

Upevňování kulturní identity Romů vyžaduje změnu postojů a otevřenost české společnosti vůči romské národnostní menšině tak, aby se v ní Romové i přes svou kulturní odlišnost cítili jako její plnoprávní členové.

Současným problémem jsou uzavřenost a negativní postoje české veřejnosti vůči této národnostní menšině a nátlak směřující k asimilaci a k potlačení etnické identity.

¹ Romskou kulturou je zde myšlen v obecném smyslu slova soubor sociokulturních norem a hodnot, které jsou ve svém celku základem romské identity, respektive ohraničují tuto identitu směrem k majoritě. Je samozřejmé, že navzájem se vymezujících romských kultur může být více, ale pro účely politického dokumentu řešícího vládní politiku vůči romské minoritě je vhodné vnímat romskou kulturu takto. Při deklaraci podpory romské kultury se samozřejmě nelze vyhnout ani dalšímu významu slova „kultura“, jíž je umělecká tvorba, ať už lidová nebo umělá.

²Tento požadavek vychází z Listiny základních práv a svobod, která zakazuje všechny způsoby nátlaku směřující k odnárodňování, ke ztrátě vlastní kultury a jazyka, a to včetně způsobů nepřímých. Romská menšina čelila několik desetiletí násilné asimilaci, jejímž záměrem bylo odnárodnění a plné kulturní přizpůsobení Romů majoritní společnosti bez respektu k jejich kulturním odlišnostem a zvyklostem. Úsilí státní správy i místních samospráv v praxi nepřineslo očekávaný integrační efekt a vedlo spíše ke kulturní dezintegraci romských komunit.

Vláda usiluje o změnu těchto negativních postojů a o vytvoření multikulturní společnosti, profitující z kulturní rozmanitosti, v níž bude respektována identita příslušníků romské národnostní menšiny projevující se vlastní kulturou, tradicemi a jazykem.

V oblasti zachování romského kulturního dědictví a historie je nutné dosáhnout následujících cílů:

1. **zabránit kulturnímu vyloučení Romů a včlenit romskou kulturu do většinové kultury české společnosti;**
2. **zabránit ztrátě kontaktu romských komunit s vlastní kulturou a jazykem;**
3. **uchovat trvalou vzpomínku na oběti romského holocaustu a zajistit důstojné uctění jejich památky.**

4.1 OPATŘENÍ K PODPOŘE ROMSKÉ KULTURY A JAZYKA

- **Podpora výzkumu a rozvoje teorie o romské kultuře**

Bádání v oblasti romistiky, antropologie, sociologie a dalších souvisejících vědních oborů by mělo primárně sloužit ke zvýšení úrovně vědění o zákonitostech v romské menšině a o jejím fungování.

Sekundárně mohou výsledky výzkumů sloužit i jako nástroj k vyváření politiky k posílení pozice romské menšiny ve společnosti, k iniciaci etnoemancipačních snah a k potlačení mechanismů sociálního vyloučení.

Důležitou součástí těchto snah by měla být i přímá podpora vysokoškolského vzdělávání v oblasti romistiky, kdy je nutné:

- 1) zpřístupnit romistické vzdělání budoucí romské elitě, která bude mít možnost zpětně zvyšovat povědomí příslušníků romské menšiny o jejich kultuře a historii;
- 2) vyškolit další vysokoškoláky z majoritní společnosti, schopné působit jako mediátoři mezi českou majoritou a romskou minoritou.

Vláda a příslušné orgány státní správy by měly:

- rozvíjet mechanismy k podpoře a financování výzkumů realizovaných akademickými pracovišti, univerzitami, výzkumnými a odbornými pracovišti a také kvalifikovanými nestátními neziskovými organizacemi;
- podporovat institucionální rozvoj vysokoškolského oboru romistika a jeho rozšíření na další vysoké školy.

Realizátor: MŠMT se zapojením AV ČR – Grantové agentury ČR

- **Romská kultura a dějiny jako součást většinové kultury české společnosti**

Cílem opatření je dosáhnout veřejného přijetí a uznání romské kultury, historie a jazyka jako plnohodnotné součásti většinové kultury české společnosti.

Za tímto účelem je nutné uskutečnit následující kroky:

- ve spolupráci s Výzkumným ústavem pedagogickým a Národním ústavem odborného vzdělávání doplnit učivo společenskovedních předmětů a dějepisu o téma romské kultury a dějin do rámcových vzdělávacích programů škol v souladu s harmonogramem revizí rámcových vzdělávacích programů, dále do výukových materiálů vydávaných MŠMT pro žáky a studenty na všech stupních vzdělávacího systému;

- včlenit výše uvedená témata i do systému vzdělávání pedagogických pracovníků a do metodických materiálů, jimiž se při práci řídí;
- zajistit prostřednictvím České školní inspekce průběžné hodnocení souladu školských vzdělávacích programů s doplněnými rámcovými vzdělávacími programy škol;
- v mainstreamových kulturních institucích podporovat projekty vztahující se k romské kultuře (tj. v běžných muzeích, galeriích atd.);
- popularizovat poznatky o romské kultuře a historii Romů v tisku a ve veřejnoprávních sdělovacích prostředcích;
- podporovat realizaci kulturních akcí (tj. festivalů, oslav a pietních aktů) ve veřejných prostorách obcí a měst.

Zásadním předpokladem úspěchu je rovněž aktivní spolupráce a výměna informací a sbírkových fondů romské kultury, dějin a jazyka mezi institucemi romské kultury a klasickými mainstreamovými kulturními institucemi, které mohou romské kulturní dědictví prezentovat většinové populaci v jednotlivých regionech ČR.

Realizátor:

1. **MŠMT ve spolupráci s Výzkumným ústavem pedagogickým a Národním ústavem odborného vzdělávání jako subjekty zajišťující včlenění tématu romské kultury a romských dějin do rámcových vzdělávacích programů škol i do metodických a výukových materiálů pro žáky a studenty, dále do vzdělávání pedagogických pracovníků;**
 2. **MŠMT ve spolupráci s Českou školní inspekcí jako garant vyhodnocení souladu mezi probíhající výukou v praxi a rozšířenými rámcovými vzdělávacími programy;**
 3. **MK jako poskytovatel finanční podpory projektům týkajícím se romských kulturních akcí a edičním projektům v rámci již existujících dotačních programů³;**
 4. **krajské úřady a obce s rozšířenou působností jako poskytovatelé finanční podpory na pořádání romských kulturních akcí v rámci svých existujících dotačních programů.**
- **Uchování a rozvoj romského jazyka**
Podpora romštiny je výrazem úsilí vlády ČR přispět v souladu s mezinárodními úmluvami k uchování a k rozvoji celoevropského kulturního dědictví a specifické ochrany a podpory menšinových a regionálních jazyků⁴.

³ Rozvoj a prezentace romské kultury vychází z přístupu vlády k národnostním menšinám, který je cílen na podporu rozvoje a prezentace kultur národnostních menšin, na podporu multikulturní výchovy a podporu integrace romských komunit. Za tímto účelem vláda vyčleňuje i prostředky ze státního rozpočtu a podporuje programy zaměřené na divadla, muzea, galerie, knihovny, dokumentační činnost a další aktivity romské národnostní menšiny. Nejvýznamnějšími dotačními tituly Ministerstva kultury jsou *Podpora kulturních aktivit příslušníků národnostních menšin; Podpora integrace příslušníků romské komunity; Rozšiřování a přijímání informací v jazycích národnostních menšin; Výběrové dotační řízení pro oblast profesionálního hudebního umění; Knihovna 21. století.*

⁴ Zachování a rozvoj romštiny jsou ukotveny v Evropské chartě regionálních a menšinových jazyků.

SOCIOLINGVISTICKÝ VÝZKUM SITUACE ROMŠTINY

Výsledky *Sociolingvistického výzkumu situace romštiny*⁵ na území ČR dokládají jazykovou směnu romštiny, která převažovala v komunikaci starších generací Romů, za češtinu, která převažuje zejména u mladší generace Romů.

Výzkum⁶ dokládá, že nejvýše jedna třetina Romů ve školním věku bude schopná v budoucnu předávat romštinu svým dětem. Do budoucna tak lze předpokládat další prohloubení jazykové směny.

Jedním z faktorů negativně ovlivňujících mezigenerační přenos romštiny v ČR je vnímání romštiny mluvčími jako zbytečného jazyka a obecné podceňování romštiny jako plnohodnotného jazyka.

Podpora výzkumu a výuky romského jazyka je klíčová i v souvislosti se vzděláváním romských dětí, pro něž je jazyková vybavenost jednou ze vzdělanostních bariér⁷.

V této oblasti je nutné:

- podporovat výzkum romštiny v ČR (včetně výzkumu jazykových postojů a zkoumání možností dalšího uplatnění tohoto jazyka a rozvoje jednotlivých dialektů romštiny);
- vzdělávat pedagogické pracovníky v rámci pregraduálního a postgraduálního vzdělávání v oblasti výuky dětí hovořících romským etnolektem češtiny;
- vytvářet materiály pro vzdělávání a metodickou podporu pedagogických pracovníků v oblasti práce s jinojazyčnými žáky a žáky s nedostatečnou jazykovou kompetencí češtiny;
- podporovat vývoj metodických a didaktických materiálů i pomůcek pro výuku romštiny;
- včlenit romštinu do menšinového vysílání ve veřejnoprávních médiích, včetně titulkování romských příspěvků v audiovizuálních médiích a podpory menšinových romských médií (tj. tištěných i audiovizuálních, která romštinu využívají);
- podporovat literaturu psanou v romštině a její překlad.

Realizátor:

- 1. MŠMT jako poskytovatel finanční podpory výzkumu romštiny a subjekt odpovědný za realizaci opatření směřujících k pedagogickým pracovníkům a k výuce romštiny v praxi;**
- 2. MK jako poskytovatel finanční podpory edičním projektům týkajícím se romských periodik a literatury v rámci svých existujících dotačních programů;**
- 3. Mediální rada České televize a Českého rozhlasu jako subjekty odpovědné za včlenění romštiny do menšinového vysílání.**

⁵ Sociolingvistický výzkum situace romštiny na území ČR, jehož realizátorem byl Seminář romistiky – Ústav jižní a centrální Asie FF UK pro MŠMT ČR v roce 2008. Cílem výzkumu bylo zmapování situace romštiny v ČR se zřetelem na jazykovou kompetenci mluvčích romštiny, domény používání romštiny, typy a struktury faktorů, které používání romštiny ovlivňují.

⁶ Mezi pasivní mluvčí romštiny patří ti, kteří romštině (v různé míře) rozumějí, ale (z různých důvodů) ji aktivně nepoužívají.

⁷ Na jedné straně se jedná o děti, pro něž je vzdělávací bariérou nedostatečná znalost češtiny v důsledku domácí alternativní jazykové výchovy, ale též jde o nedostatečnou připravenost pedagogických pracovníků rozpoznávat příčiny a zdroje této jazykové bariéry u svých žáků a kvalifikovaně pracovat na jejím překonání.

- **Uchování trvalé vzpomínky na utrpení Romů v období II. světové války**

Genocida Romů v období II. světové války nebyla doposud uspokojivě vyřešena. Chybí cílené výzkumy k získání nových historických poznatků o zločinech z období nacistické okupace.

Současně narůstá počet osob, které utrpení Romů v cikánských táborech popírají, což svědčí o nedostatečné pozornosti, která je tématu romského holocaustu věnována ve veřejných sdělovacích prostředcích i při výuce na školách.

Za tímto účelem je nutné:

- podporovat výzkum romského holocaustu, popularizovat toto téma s využitím veřejných sdělovacích prostředků;
- podpořit vznik výukového centra v souladu s usnesením vlády č. 589 ze dne 4. května 2009;
- podpořit úpravu pietních míst, kde byly romské internační tábory v českých zemích – v Letech u Písku a v Hodoníně u Kunštátu.
- prostřednictvím České školní inspekce vyhodnocovat rozsah a kvalitu výuky tématu romského holocaustu, zjišťovat další vzdělávací potřeby v této oblasti.

Realizátor:

1. MŠMT jako realizátor úpravy pietního místa v Hodoníně u Kunštátu a poskytovatel finančních prostředků na výzkum romského holocaustu;
2. MŠMT ve spolupráci s Českou školní inspekcí jako iniciátor školní inspekce výuky tématu romského holocaustu na všech stupních vzdělávání;
3. MK jako realizátor úpravy pietního místa v Letech u Písku v souladu s usnesením vlády č. 589 ze dne 4. května 2009.

- **Rozvoj kulturní identity Romů ve veřejnoprávních médiích**

Cílem opatření je posílit kulturní identitu Romů a budovat pozitivní vztah veřejnosti k romské národnostní menšině prostřednictvím veřejnoprávních médií.

V tomto ohledu je nutné důsledněji prosazovat zákon č. 483/1991 Sb., o České televizi, který zahrnuje rozvoj kulturní identity obyvatel ČR, včetně příslušníků národnostních menšin.

Za tímto účelem je nutné:

- zefektivnit fungování Mediální rady České televize a Mediální rady Českého rozhlasu ve věci účinné kontroly korektnosti pořadů tak, aby obě média podávala objektivní a nezájaté informace o příslušnicích romských komunit, a tím zabránila jejich stigmatizaci a šíření negativního obrazu v očích veřejnosti;
- změnit programovou skladbu vysílání České televize tak, aby obsahovala pořady s romskou tematikou;
- doplnit Kodex České televize o zásadu otevřenosti k zaměstnávání příslušníků národnostních menšin;
- důslednější kontrolou programové skladby vysílání zabránit extremistickým skupinám v šíření jejich ideologie prostřednictvím veřejnoprávních médií⁸ a podporovat ve vysílání rozvoj kritického myšlení veřejnosti podáváním objektivních informací o extremismu a jeho důsledcích.

Realizátor: Mediální rada České televize a Mediální rada Českého rozhlasu

⁸ Je nutné zabránit špatné praxi, která proběhla v České televizi před volbami do Evropského parlamentu, kdy ČT umožnila Dělnické straně odvysílat v předvolebním vysílání klip Národní strany, v němž se hovořilo o konečném řešení cikánské otázky, parazitování či černém rasismu.